

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 10 ta' Novembru, 2022

Numru:

Rikors Numru: 342/2019 TA

Jeremy Salomone (ID 223771M)

vs

M&E Installations Limited (C386000)

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat tar-Rikorrenti ppreżentat fit-2 ta' April 2019, li permezz tiegħu talbet is-segwenti:-

1. "Illi l-esponenti huwa l-proprjetarju tal-Villa fi Triq iċ-Ċink, Madliena u permezz ta' kuntratt ta' appalt tad-9 ta' Settembru 2017 li kopja tiegħu qiegħda tiġi hawn annessa u mmarkata Dok A, huwa kien qabbad lis-soċjeta intimata sabiex tagħmel numru ta' xogħolijiet ta' central heating, plumbing, drains, u dan fost numru ieħor ta' xogħolijiet elenkati fl-istess ftehim.
2. Illi l-esponenti kien għamel numru ta' pagamenti akkont tal-prezz, liema pagamenti jammontaw għall-€54,452.74, u dan minkejja illi x-xogħolijiet li saru mis-soċjeta intimata huma minimi u dan kif ser jiġi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża.
3. Illi s-soċjeta intimata b'mod unilaterali qabdet u tterminat il-kuntratt ta' appalt in kwistjoni, abbandunat ix-xogħolijiet li kienet imqabbda tagħmel, u dan minkejja li kienet ġia imħallsa ferm aktar mix-xogħol li kienet effettivament eżegwiet.
4. Illi mhux talli hekk, talli saħansitra wara li s-soċjeta intimata giet mitluba tkompli x-xogħolijiet kif kienet obligata illi tagħmel, din bdiet teżiġi kundizzjonijiet

ġodda fil-kuntratt ta' appalt li kienu iffissru f'ħlasijiet ulterjuri, u dan minkejja li kienet ġia ġiet imħallsa eluf ta' ewro aktar minn dak lilha dovut.

5. Illi apparti minn hekk, il-ftit xogħol li sar mis-soċjeta intimata, ma kienx sar skond is-sengħa w l-arti, b'konsegwenza li ġew kkaġunati lill-esponenti diversi danni sabiex isiru x-xogħolijiet riparatorji.
6. Illi l-proġett għall-bini ta' din il-Villa ma kienx wieħed normali u dan għaliex il-Villa inbniet bill-konkos u mhux bil-bricks u ġebel kif is-soltu ssir, fatt li l-intimata kienet ben konsapevoli minnu, u l-istess intimata ma kelliex il-kapaċita u/jew sengħa li teżegwixxi x-xogħolijiet kuntrattati skond il-proġett in kwistjoni kif ser jiġi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża.
7. Illi għalhekk l-esponenti mhux biss għamel pagamenti u f'ħlasijiet indebiti lis-soċjeta intimata stante li din abbandunat ix-xogħolijiet wara li eżegwiet biss parti zgħira mix-xogħol minnha kkuntratt u mħallas, imma ukoll saħansitra sofra diversi danni konsistenti f'xogħolijiet riparatorji li kellhom isiru in segwitu għax-xogħolijiet magħmula mill-intimata li ma kienux skond is-sengħa w l-arti.

Għaldaqstant l-esponenti qiegħed jitlob lill-din l-Onorabbli Qorti sabiex prevja kwalsijasi dikjarazzjoni li jidrilha xierqa u opportuna, taqta u tiddeċiedi l-kawża billi;

1. Tiddikjara illi s-soċjeta intimata tħallset indebitament għall-xogħolijiet kuntrattati u li qatt ma ġew eżegwiti minnha u dan wara li hija b'mod abbusiv u illegali abbandunat ix-xogħolijiet u terminat unilateralment il-kuntratt ta' appalt.
2. Tillikwida l-ammont imħallas indebitament mill-esponenti lis-soċjeta intimata, jekk jinħtieġ anki bl-għajjnuna ta' Perit nominandi.
3. Tiddikjara illi s-soċjeta intimata hija responsabbli għad-danni kkaġunati lill-esponenti minħabba xogħolijiet magħmula mhux skond is-sengħa w l-arti u/jew il-ftehim milħuq.
4. Tillikwida dawk id-danni sofferti mill-esponenti, jekk jinħtieġ anki bl-opra ta' Perit nominandi.
5. Tikkundanna lis-soċjeta intimata tħallas lil-esponenti kemm dik is-somma likwidata minn din il-Qorti kemm għall-ħlasijiet indebiti kif ukoll għad-danni lilha kkaġunati.

Bl-ispejjeż kontra s-soċjeta intimata li minn issa ingunta għas-subizzjoni”.

Rat ir-risposta ġuramentata tas-Socjetà konvenuta pprezentata fl-24 ta' Mejju

2019 li permezz tagħha wieġbet is-segwentanti:-

1. “Illi hemm qbil illi r-rikorrenti qabba l-soċjetà esponenti sabiex tagħmel numru ta' xogħolijiet fil-Villa fi Triq iċ-Ċink, il-Madliena u dan, kif stipulat u d-dettat bil-kundizzjonijiet kollha tal-kuntratt tad-9 ta' Settembru tas-sena 2017 bejn il-partijiet;

2. Illi r-rikorreni kien għamel diversi pagamenti, kif stipulat fil-kuntratt, li jammontaw għal €54,452.74 a favur is-soċjetà esponenti, iżda nonostante li r-rikorreni għamel dawn id-diversi pagamenti, xorta waħda ma mexiex skond l-obbligi kuntrattwali, fejn difatti huwa kellu jagħmel diversi pagamenti oħra, liema pagamenti huwa m'għamilx. Is-soċjetà esponenti tiċhad ukoll l-allegazzjoni infondata tar-rikorreni li x-xogħolijiet kienu minimi;
3. Illi m'huwiex minnu li s-soċjetà esponenti abbandunat ix-xogħol, anzi kien ir-rikorreni stess li waqqaf l-aċċess lis-soċjetà esponenti. Apparti minn hekk, waqt li kienu qiegħdin isiru x-xogħolijiet, l-aċċess ma kienx liberu u sigur kif miftiehma. Di piu', ir-rikorreni ma ottemporax ruħu ma' l-obbligi kuntrattwali u dan f'diversi okkażjonijiet, kif sejjer jiġi ppruvat fil-mori tal-kawża;
4. Illi minħabba l-aġir abbużiv tar-rikorreni, is-soċjetà esponenti inkorriet diversi danni, hekk kif aħjar spjegat fil-kontra talba u għaldaqstant m'huwiex minnu li s-soċjetà esponenti imponiet kundizzjonijiet ġodda, iżda r-rikorreni ġie mitlub jimxi mal-kundizzjonijiet kuntrattwali u jhallas id-danni inkorsi;
5. Illi s-soċjetà esponenti dejjem riedet teżegwixxi x-xogħolijiet kollha rikjesti minnha iżda r-rikorreni ma ottemporax ruħu u fixkel l-iskeda ta' xogħolijiet. Inoltre, r-rikorreni kemm-il darba ried xi tibdil fil-materjal li kien diġà miftiehem bejn il-partijiet. Il-modus operandi tar-rikorreni dejjem kien li jista' juża s-saħħa tal-flus sabiex ibiddel u ma jsegwix il-kundizzjonijiet miftehma, kif irid huwa biss u mingħajr l-ebda kunsiderazzjoni lejn is-soċjetà esponenti;
6. Illi s-soċjetà esponenti tiċhad totalment l-allegazzjoni tar-rikorreni illi x-xogħolijiet li saru mis-soċjetà esponenti mhux skond is-sengħa u l-arti. Kif sejjer jiġi pprovat waqt il-mori tal-kawża, ix-xogħolijiet li wettqet s-soċjetà esponenti huma ben dokumentati, fejn tali allegazzjoni hija infondata fil-fatt u fid-dritt;
7. Illi l-allegazzjoni li s-soċjetà esponenti mhux kapaċi sabiex tagħmel dan it-tip ta' xogħol hija totalment inveritira u infondata. Infatti, s-soċjetà esponenti kienet diġà ġiet ingaġġat tagħmel xogħol ieħor li huwa simili bħal dak rikjest mir-rikorreni u ma kellhom l-ebda problemi biex jeżegwixxu dak rikjest minn għand klijenti oħrajn;
8. Illi s-soċjetà esponenti tikkonferma li għamlet ix-xogħolijiet skond is-sengħa u l-arti u tiċhad totalment l-allegazzjoni tar-rikorreni illi kien hemm bżonn xogħolijiet riparatorji;
9. Illi, kontestwalment ma' din ir-risposta, is-soċjetà esponenti qiegħda tippreżenta kontro-talba sabiex ir-rikorreni jiġi iddikjarat unikament responsabbli għad-danni kollha sofferti mis-soċjetà esponenti;

Għaldaqstant, għar-raġunijiet premessi, t-talbiet tar-rikorreni għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż kontra tiegħu u l-kawża għandha tiġi deċiża skond l-imsemmija kontro-talba li qiegħda ssir kontestwalment ma' din ir-risposta.

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri kif premessi fil-liġi”.

Rat li s-Socjetá konvenuta pprevaliet ruħha mit-talbiet attriċi u pprezentat kontro-talba fl-24 ta' Mejju 2019 li permezz tagħha ssottomettiet is-segweni talbiet rikonvenzjonanti:-

1. "Illi jeżistu ċ-ċirkostanzi kontemplati fl-Artikolu 396 et seq tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta) u għaldaqstant is-socjetà intimata, qua rikonvenzjonanta, qiegħda tipprevalixxi ruħha mid-dritt li tippreżenta kontra-talba kontra r-rikorrenti Jeremy Salomone(K.1.223771M), qua rikonvenzjonat;
2. Illi s-socjetà rikonvenzjonanta giet ingaġġata mir-rikonvenzjonat sabiex tagħmel ċertu xogħolijiet, li jikkonsistu f'plumbing, drains, central heating u numru ta' xogħolijiet oħra elenkati fil-kuntratt ta' ftehim datat 9 ta' Settembru 2017 bejn il-partijiet, fil-Villa fi Triq iċ-Ċink, Madliena;
3. Illi fl-istess proprjetà u kontemporanjament max-xogħol li kienet qed tagħmel is-socjetà rikonvenzjonanta, kienu wkoll qed jaħdmu kumpaniji oħra ingaġġati mir-rikonvenzjonat;
4. Illi nonostante li kien hemm qbil bejn il-partijiet dwar kif għandu jitqassam u jipprosegwi x-xogħol permezz ta' skeda ta' xogħolijiet li għaliha issir referenza wkoll bħala gunchart] filwaqt li s-socjetà rikonvenzjonanta dejjem imxiet mal-istess skeda, ir-rikonvenzjonat falla diversi drabi biex jimxi ma' tali skeda.
5. Illi rikonvenzjonat naqas milli jaderixxi mal-iskeda ta' xogħolijiet li kienet giet miftehma u kien hemm diversi drabi fejn il-ħaddiema tas-socjetà rikonvenzjonanta kellhom joqgħodu jistennew sa kemm ix-xogħolijiet tal-ħaddiema tar-rikonvenzjonat ikunu lesti u b'konsegwenza ta' dan, is-socjetà rikonvenzjonanta bdiet issofri telf sostanzjevoli;
6. Illi minkejja d-diversi interpellazzjonijiet da parti mis-socjetà rikonvenzjonanta lil rikonvenzjonat sabiex jirregola ruħu u ma jibqax ifixkel ix-xogħol li kellu jsir mis-socjetà rikonvenzjonanta u sabiex issegwi l-iskeda tax-xogħolijiet miftehma, huwa baqa' inadempjenti u s-socjetà rikonvenzjonata ma kellha l-ebda għażla oħra ħlif dik li titlob lir-rikonvenzjonat sabiex jerga' jiġi miftiehem skeda ta' xogħolijiet ġdida u jħallas għad-danni inkorsi. Huwa ma aċċettax u waqqaf l-aċċess l-isocjetà rikonvenzjonanta u b'hekk l-istess kuntratt gie itterminat b'mod prematur.
7. Illi s-socjetà rikonvenzjonanta kienet diġà għamlet ċertu xogħolijiet ta' liema hija diġà giet imħallsa tagħhom da parti mir-rikonvenzjonat, iżda a kawża tan-negliġenza u dewmien da parti mir-rikonvenzjonat u kif ukoll għat-terminazzjoni prematura, hija sofriet ċertu danni li jikkonsistu f'telf ta' xogħol u profitt, stock u makkinarju mixtri u ordnat apposta għall-proġett in kwestjoni li qatt ma ntuża u ma hemm l-ebda użu għalih illum il-ġurnata u hekk, kif ser jiġi ippruvati aħjar waqt it-trattazzjoni tal-kawża;

8. Illi minħabba l-obbligi li s-soċjetà rikonvenzjonanta daħlet fiha mar rikonvenzjonat, huma ma setgħu jidhru f'obbligi kuntrattwali ma' terzi bil-konsegwenza illi s-soċjetà rikonvenzjonanta sofriet telf ta' profitti fuq proġetti potenzjali oħra;

Għaldaqstant, għar-raġunijiet premissi, is-soċjetà rikonvenzjonanta umilment titlob lil din l-Onorabbli Qorti jogħġobha:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi r-rikonvenzjonat Jeremy Salomone huwa unikament responsabbli għad-danni inkorsi mis-soċjetà rikonvenzjonanta;
2. Tillikwida d-danni kollha sofferti mir-rikonvenzjonant, jekk jeħtieġ anki bl-opera ta' periti nominandi;
3. Tikkundanna lir-rikonvenzjonat iħallas l-soċjetà rikonvenzjonanta s-somma hekk likwidata u dikjarata bħala dovuta in linea ta' danni,

Bl-ispejjeż u bl-imgħaxijiet legali kontra r-rikonvenzjonat li hu minn issa ngunt in subizzjoni”.

Rat ir-risposta ġuramentata tar-Rikorrenti għall-azzjoni rikonvenzjonali tas-soċjetà konvenuta datata 11 ta' Ġunju 2019, li permezz tagħha eċċepiet is-segwenti:-

1. “Illi t-talbiet imressqa fil-kontro-talba intavolata mill-konvenuta huma infondati fil-fatt u fid-dritt u dan kif ser jiġi ppruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża;
2. Illi kienet is-soċjeta konvenuta illi abbandunat ix-xogħolijiet u waqqfet l-appalt b'mod abusiv u illegali u dan wara li għall-numru ta' drabi saħqet li l-kuntratt ta' appalt kien *null and void*, kif ser jiġi ppruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża;
3. Illi s-soċjeta konvenuta ma riditx tkompli x-xogħol minnha miftiehma, abbandunat ix-xogħolijiet, u dan sakemm ma tirċivix pagament ulterjuri ta' €6,195, oltre il-pagament sħiħ tal-appalt miftiehem u dan bi ksur tal-kuntratt ta' appalt, u ta' l-Artikolu 1639 tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta.
4. Illi l-esponenti ġia ħallas lill-konvenut rikonvenzjonat s-somma ta' €54,452.74, minkejja li x-xogħolijiet li saru kienu minimi kkumparati mas-somma imħallsa, u ma sarux skont is-sengħa w l-arti, u għalhekk mhux talli l-ebda ħlas jew danni ma huma dovuti, talli saħansitra huwa l-konvenut li huwa debitur ta' l-attur.
5. Illi f'kuntratt ta' appalt l-appaltatur m'għandux rimedju għall-ħlas ta' danni u għalhekk it-talbiet attriċi għandhom jiġu miċhuda ukoll għall-dik ir-raġuni;
6. Illi ġia la darba kienet il-konvenuta li tterminat l-appalt, hija ma tistax titlob pagamenti ulterjuri u/jew ħlas ta' danni.

7. Illi ai termini tal-prinċipju ta' *pacta sunt servanda* il-konvenuta ma tistax titlob ħlas ta' danni ġia la darba kienet hi li ma qdietx l-obbligi tagħha ai termini tal-liġi ġia la darba l-istess soċjeta ma kella l-ebda raġuni valida biex tittermina il-kuntratt ta' appalt;
8. Illi s-soċjeta konvenuta ma soffriet l-ebda danni anzi, jirriżulta illi hija għandha tħallas lura il-pagamenti eċċessivi li għamel l-esponenti għall-xogħolijiet li ma sarux.
9. Illi mingħajr preġudizzju għall-premess, anki li kieku kien l-esponenti li ttermina l-appalt, allegazzjoni li qiegħda tiġi miċħuda, it-talbiet attriċi huma legalment insostenibbli ġia la darba l-appaltatur ma jistax jitlob danni imma f'kas li jiġi terminat appalt, jista biss jitlob ħlas ai termini ta' l-Artikoli 1640 (2) u (3) tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta.
10. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri”.

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti;

Qrat ix-xhieda fil-kawża;

Rat il-verbal tal-udjenza tat-13 ta' Ġunju 2022 fejn il-kawża tħalliet għal-llum għas-Sentenza.

Punti ta' fatti

Il-kawża odjerna tikkonċerna kuntratt ta' appalt iffirmit mir-rikorrenti, qua klijent, u mis-Soċjetá konvenuta, qua kuntrattur, fid-9 ta' Settembru 2017 (ara fol 5).

Permezz tiegħu r-rikorrenti inkariga lis-Soċjetá Attriċi tinstalla *central Heating (UFH), Plumbing u Drains* fil-proprjetá tiegħu li tinstab fi Triq taċ-Ċink Madliena.

Minn eżami ta' dan il-kuntratt jirriżulta li dan ix-xogħol kellu jiġi eżegwit “*as shown and described in the approved Technical and Specifications Drawings*”.

Dawn id-disinji ġew mehmuża mal-kuntratt u ffirmati mill-partijiet bħala parti mill-*Contract Documents* elenkati fit-tieni paġna tal-istess kuntratt (ara numru 4 ta' din il-lista a' fol 6). Kopja ta' dawn id-disinji ma ġewx preżentati in atti.

Għal xi raġuni mhux magħrufa ma ġietx imniżżla data tal-bidu u t-tlestija tax-xogħol. Dawn tħallew vojta fil-parti tal-kuntratt intestata “*Commencement and Completion Dates*” (a’ fol 6)

Permezz tal-klawżola 9 ta’ dan il-kuntratt, is-Socjetá Attrici setgħet, wara li tgħati avviż ta’ 7 t’ijiem bil-miktub lir-rikorrenti, tittermina l-kuntratt u tiġbor mingħandu “*all fees due for the Works carried out together with any proven losses he might have suffered in plant, tools, machinery and materials and reasonable profits and damages*”. Dan biss f’każ li jekk tavvera ruħha waħda miċ-ċirkostanzi jew iktar minn waħda miċ-ċirkostanzi elenkati ((a) sa (i) a’ fol 10).

It-terminazzjoni ta’ dan il-kuntratt ġiet regolata bil-klawżola sussegwenti, dik 9.b. Fl-ewwel paragrafu a. Qablu fuq l-applikabbilitá ta’ dan il-kuntratt għall-Artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili. It-tieni paragrafu b. jippreskrivi l-mod ta’ kif din it-terminazzjoni għandha sseħħ, u cioè’ “*by a registered Notice*”.

Taht il-klawżola 10 ta’ dan il-kuntratt, ir-rikorrenti obbliga ruħhu li joħroġ favur is-Socjetá konvenuta dawk il-pagamenti elenkati fl-Appendiċi A anness mal-istess kuntratt bħala parti minn dawn il-*Contract Documents* (ara fol 14). B’din il-klawżola s-Socjetá konvenuta ngħatat ukoll il-fakolta’ li titlob f’las ta’ xogħol alternattiv li hija tkun wettqet “*due to the lack of facility of continuation of a specific task*”.

Skont dan l-Appendiċi A (a’ fol 14), l-ispiza globali għal dan il-proġett kienet ta’ €79,943.56 bil-VAT. Ir-Rikorrenti kellu jhallas dan l-ammont bil-mod kif ġej:

1. *20% of the contract sum, amounting to (€15,988.71) upon signing of this agreement – 11th September 2017;*

2. *30% of the contract sum amounting to (€23,983.06) – the first week of October 2017;*
3. *40% of value of works executed or/& equipment delivered to site amounting to €31,977.42 is being paid in five (5) consecutive monthly progressive payments €6,395.48 each commencing on the first week of November 2017;*
4. *The 10% balance of value fo works, €7,994.35, on full completion, certification and issue of Hand Over Certificate – on 30th April 2018.*

Jirriżulta inkontestat li mill-ammont globali ta' €79,943.56, r-Rikorrenti ħallset l-ammont ta' €54,542 kif ġej:

- i. €1,770 deposit għall-pjanti u disinji qabel ma ġie ffirmat l-appalt;
- ii. €15,988.71 meta ġie ffirmat il-ftehim;
- iii. €23,983.06 fl-ewwel ġimgħa ta' Ottubru;
- iv. Żewġ pagamenti ta' €6,395.48. (ara affidavit tal-Attur a' fol 44 u Dok A hemm anness a' fol 48 kif ukoll t-tieni eċċezzjoni tas-Soċjetá konvenuta a' fol 21);

Jirriżulta li s-Soċjetá konvenuta kellha teżegwixxi dan l-appalt in kordinazzjoni/kollaborazzjoni/koperazzjoni ma' appaltaturi oħra fi proġett biex tinbena r-residenza tal-Attur fil-proprjetá in kwistjoni. Dan għaliex l-Attur ried li l-binja tiġi mibnija bil-konkos u mhux kif is-soltu jsir bil-ġebel u l-bricks, l-installazzjoni tal-pajpijiet tas-servizzi varji kellha ssir fl-istess ħin tal-Kostruzzjoni (ara affidavit u kontro/eżami Rikorrenti a' fol 43 u 120 et seq; affidavit Eros Tollon, direttur tas-soċjetá NWA Services Limited, a' fol 51; affidavit Tiziano

Corrado, direttur tas-soċjetá Tiziano Construction Ltd, a' fol 58; affidavit u kontro/eżami Orietta Risi a' fol 61 u 213 et seq; affidavit u k/eżami Arjan Metaraku, direttur tas-soċjetá Intimata, a' fol 134 u 223 et seq; u affidavit u k/eż Ryan Cann, inġinier mas-soċjetá Intimata a' fol 159 u 159 et seq).

L-appaltaturi l-oħra inkarigati mill-Attur kienu Orietta Risi bħala l-project manager tal-proġett, is-soċjetá Tiziano Construction Limited għal kostruzzjoni tal-proprjetá u s-soċjetá NWA Services limited għall-installazzjoni tal-elettriku (ibid.).

Il-kordinazzjoni tal-proġett kien f'idejn Orietta Risi, qua l-project manager. Hija kienet għal dan il-għan tfassal charts (skeda tax-xogħolijiet) u tibgħathom via e-mail lill-appaltaturi l-oħra. Dan bl-iskop li l-appaltaturi, inkluż is-Soċjetá konvenuta, jkunu mgħarrfa meta mistennija jeżegwixxu x-xogħol appaltat lilhom mogħti u b'hekk ikunu f'qagħda li jagħmlu l-arranġamenti appożiti (ibid.).

Pero' din il-kordinazzjoni/koperazzjoni/kollaborazzjoni bejn is-Soċjetá konvenuta u l-appaltaturi l-oħra ma jidhirx li rnexxiet. Barra minn hekk ġie kawżat dewmien mhux mistenni fil-kostruzzjoni tal-proġett minħabba varji fatturi oħra li ħadd ma kellu kontroll fuqhom (ibid.).

Dan id-dewmien wassal sabiex, fil-bidu tas-sena 2018, l-Attur iddeċieda ma jkomplix iħallas il-pagamenti mifthema fil-kuntratt. Ir-raġuni minnu mogħtija kienet li *“ma ħassejtx li kien ġust illi inħallas għall-aktar xogħolijiet meta b'dak li kont ħallast diġa lanqas biss konna vicin fix-xogħolijiet li kienu saru.”* (affidavit u k/eżami Rikorrenti a' fol 45 u 119). Min-naħa l-oħra s-Soċjetá konvenuta eżiġiet li jsir il-ħlas indikat fil-ftehim u talbet ukoll ħlas ulterjuri ta' €6,195 (VAT inkluż)

bħala kumpens għal “*idle time*” kawżat minn dan id-dewmien kif ukoll ħlas ulterjuri tas-site visits minnha magħmula (ara e-mail datata fis-7 ta’ Awwissu 2018 mibgħuta lir-Rikorrenti mid-direttur tas-soċjetá Intimata a’ fol 49; affidavit Rikorrenti a’ fol 46 para 23).

L-Attur m’aċċettax u bagħat ittra legali lid-direttur tas-Sočjetá konvenuta (ara affidavit Rikorrenti a’ fol 46 para 24; ara ri-eżami tad-direttur a’ fol 246H faċċata 2). Din l-ittra ma ġietx preżentata u għalhekk il-kontenut tagħha ma huwiex magħruf.

L-Attur sussegwentement iddeċieda minn rajħ li jgabbad lis-soċjetá NWA Services Limited, il-kumpanija li ġie lilha appaltat ix-xogħol ta’ nstallar tal-elettriku, biex tkompli teżegwixxi hi x-xogħol oriġinarjament appaltat lis-Soċjetá konvenuta (ara affidavit Rikorrenti a’ fol 47 para 25) .

Kien f’dan l-istadju meta din s-soċjetá NWA Services Limited, flimkien mal-bqija tal-appaltaturi l-oħra Orietta Risi u s-Soċjetá Tiziano Construction Limited, iddeċidew imaqdru ħafna mix-xogħol li laħqet għamlet is-Soċjetá konvenuta. L-Attur, li m’huwiex bniedem tekniku (ara k/eżami Rikorrenti a’ fol 116 faċċata 2), aġixxa fuq dak li qalulu dawn l-appaltaturi. Għalhekk qabbad lill-istess soċjetá NWE Services Limited sabiex, apparti li teżegwixxi x-xogħol oriġinarjament appaltat lis-Soċjetá konvenuta, tneħħi/tibdel dak li setgħet mix-xogħol li kien ġia eżegwit mis-soċjetá Intimata, skont id-direzzjoni tal-istess appaltaturi (ara affidavit u k/eżami tal-Attur a’ fol 47 l-aħħar paragrafu u fol 117 faċċata 2 sa fol 118; affidavit u k/eżami tad-direttur tas-soċjetá NWA Services Limited Eros Tollon a’ fol 52 para 9 et seq u fol 218; affidavit u k/eżami ta’ impjegat tas-

soċjetá NWA Services Romolo Amadio a' fol 56 para 5 et seq u fol 129 et seq; affidavit u k/eżami tad-direttur tas-soċjetá Tiziano Construction Limited a' fol 59 para 12 et seq u fol 210, 211 u 212; affidavit u k/eżami Orietta Risi a' fol 62 para 13 sa 17 u fol 214 u 216).

F'dawn il-proċeduri s-Soċjetá konvenuta ddefendiet ix-xogħol tagħha u sostniet li x-xogħol li hija laħqet eżegwiet kien skont is-sengħa u l-arti (ara Affidavit Ryan Cann a' fol 159 u d-dokumenti hemm annessi; Affidavit Inġinier Fabio Stivala a' fol 205).

Għalhekk l-Attur issa qed ifittex lis-Soċjetá konvenuta għar-riżarċiment tad-danni derivanti minn inadempjenza kontrattwali konsistenti fis-segwent:

1. ħlas indebitu għall-xogħolijiet kuntrattati u li qatt ma ġew eżegwiti minħabba li x-xogħolijiet ġew minnha abbandunati; u
2. xogħolijiet li ma ġewx minnha magħmula skont is-sengħa w l-arti u/jew ftehim milħuq.

Min-naħa tagħha s-Soċjetá konvenuta rikonvenzjonanti qiegħda inverżament tfittex bl-istess mod l-Attur għar-riżarċiment tad-danni nkorsi minnha derivanti minn inadempjenza kontrattwali.

Punti ta' Liġi

Ma hemmx kontestazzjoni li n-natura tal-kuntratt mertu tal-lanja odjerna huwa wieħed ta' appalt kif regolat mill-artikoli 1633 sa 1643 tal-Kodiċi Ċivili.

L-artikolu 1640(1) jagħti dritt lil min jagħti x-xogħol li jagħżel li jinħall minn dan il-kuntratt meta jrid, mingħajr ma joffri l-ebda raġuni jew ġustifikazzjoni, anke

jekk ix-xogħol ikun diġa beda. Kif ġie diversi drabi mtenni, “*bil-fakolta lili koncessa mill-istess ligi fis-subinciz (1) għall-imsemmi Artikolu 1640, u b’ inizzjattiva proprja tiegħu, il-kommittent jista’ unilateralment jirrecedi ad nutum, u fi kwalunkwe mument, mill-appalt. Dan saħansitra anke minghajr ma joffri l-ebda raġuni jew gustifikazzjoni.*” (**Sapienza sive Sopia Spiteri et vs Anthony Galea, Qorti Ċivili Prim’Awla, 12 ta’ Mejju 2004**).

Ġie tajjeb osservat mil-**Qorti Ċivili Prim’Awla fil-kawża Peter Montebello et vs Grezzju Azzopardi et datata 29 ta’ Settembru 2009**, li “*Din l-għażla jkollha effett minnufih malli jingħata avviz lill-appaltatur, ikun kif ikun imqar bil-fomm* (Art. 1640(5) tal-Kap 16). Madankollu, f’każ b’hal dan, tgħodd ħafna r-raġuni għaliex il-kommittent jagħmel għażla b’hal din: jekk ikollu raġuni tajba biex itemm l-appalt, il-kommittent għandu xorta waħda jhallas lill-appaltatur somma li tagħmel tajjeb għall-ispejjeż li jkun nefaġ l-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittieħdu b’qies l-utitlita’ li dak ix-xogħol mitmum ikun għall-kommittent u d-danni li jkun garrab il-kommittent minħabba r-raġuni li għaliha jkun qatagħha li jtemm l-appalt (Art. 1640(3) tal-Kap 16). Jekk, min-naħa l-oħra, il-kommittent ma jkollux raġuni tajba għaliex ikun temm l-appalt, huwa jkun irid iħallas lill-appaltatur somma li ma taqbiżx l-ispejjeż kollha li dan ikun nefaġ u l-valur tax-xogħol mogħti, flimkien ma’ somma oħra meqjusa mill-Qorti b’hal dik li ma tkunx ogħla minn kemm kien ikun il-qligħ tal-appaltatur mill-appalt li kieku tħalla jagħmlu kollu (Art. 1640(2) tal-Kap. 16)”;

Kif din il-Qorti ġia kellha okkażjoni tirrileva fil-każ **Rudolph Sammut et vs Rodrick Vella datat 15 ta’ Ġunju 2021**, li “*Dan l-artikolu [1640(3) tal-Kap. 16]*

huwa maħsub sabiex ebda parti ma tieħu vantaġġ mill-oħra fil-każ li kuntratt ta' appalt jigi mitmum qabel iż-żmien [minn min jagħti x-xogħol a tenur tas-sub-inċiż 1 tal-istess artikolu]. Li kieku kellu jkun hemm sitwazzjoni fejn jitħallsu biss id-danni li jkun sofra l-appaltant qabel ma' appaltatur jitħallas somma li ma tkunx iżjed mill-ispejjeż tal-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittieħed qies tal-utilità ta' dawk l-ispejjeż u dak ix-xogħol lil min ikun ta x-xogħol allura, l-appaltant li jsoffri d-danni, ikun qieghed jarrikixxi lilu innifsu indebitament. Dan qieghed jinghad għaliex id-danni jistghu ikunu anqas minn dak li jkun dovut lill-appaltatur ghax-xogħol li jkun lahaq għamel, bhal ma jistghu ikunu aktar. F'dan l-aħħar każ l-appaltatur jibqa' responsabbli għall-ħlas tal-bilanċ rapprezentanti danni sofferti mill-appaltant pero' mhux għad-danni kollha stante li minnhom ikun tnaqqas dak li kien dovut lilu.

*F'dan ir-rigward intqal li "...s-sanzjonijiet maħsuba fil-Kodiċi Ċivili fejn l-appaltant itemm kuntratt ta' appalt għal raġuni tajba huma mfissra fl-istess dispozizzjonijiet tal-artikolu 1640(3) tiegħu. Din tgħid li l-appaltant irid iħallas lill-appaltatur somma daqs in-nefqa li l-appaltatur ikun għamel u daqs il-prezz tax-xogħol li jkun laħaq ta, wara li jittieħed qies tas-siwi ta' dak ix-xogħol u ta' dik in-nefqa lill-appaltant u kif ukoll tad-danni li l-appaltant ikun ġarrab minħabba t-twettiq (ħażin) jew nuqqas ta' twettiq. (**Sentenza tal-Qorti tal-Appell tat-30 ta' Mejju, 2014 fl-ismijiet Francis Busuttil & Sons Ltd -v- Christopher Apap et).***

Di piu', ix-xoljiment ad nutum huwa eċċezzjoni għar-regola ġenerali li kuntratt ma jstax ikun xolt jew modifikat jekk mhux bil-kunsens tal-partijiet jew bi

pronunzjament f'ġudizzju. Għalhekk meta l-liġi tagħti eċċezzjonalment l-fakulta' unilaterali li persuna ttermina kuntratt ta' appalt, jekk din it-terminazzjoni ma tkunx akkompanjata bil-ħlasijiet lill-appaltatur kif previsti mill-artikolu 1640(3) tal-Kodiċi Ċivili, it-terminazzjoni jew xoljiment ma jistax jitqies bħala akkonsentit mill-liġi. ... Din il-parti tal-liġi trid tkun tassattivament segwita ad unguem altrimenti ma ġgibx magħha l-effetti ġuridiċi tal-artikolu inkwistjoni.

*Il-Qorti tfakkar ukoll li dak li tikkonċedi huwa dritt potestattiv. F'dan ir-rigward intqal ukoll li "Il diritto di recesso del committente di cui all'art. 1671 c.c. prescinde da eventuali inadempienze dell'altro contraente alle obbligazioni assunte, è esercitabile in un qualsiasi momento posteriore alla conclusione del contratto e quindi anche ad iniziata esecuzione del medesimo, e determina un obbligo indennitario correlato alle perdite subite dall'appaltatore – per le spese sostenute ed i lavori eseguiti ed al **mancato guadagno**.*

*Trattandosi di **esercizio di un diritto potestativo**, esso non esige che ricorra una giusta causa né si debba indagare sull'importanza e gravità dell'inadempimento, che diventano rilevanti soltanto quando il committente abbia preteso anche il risarcimento del danno dall'appaltatore per l'inadempimento in cui questi fosse già incorso al momento del recesso."*
(Tribunale Perugia sez. I, 01/07/2019, n.1036)."

Ir-rimedju kontemplat fil-Liġi b'mod speċifiku għall-appalt taħt is-sub-inċiż 3 tal-Artikolu 1640 tal-Kap.16 ma huwiex madanakollu l-uniku rimedju disponibbli lill-appaltant fil-konfront tal-appaltatur allegatament inadempjenti. Żewġ rimedji

alternattivi oħra disponibbli huma dawk ġenerali kontemplati fil-Liġi għall-inadempjenza kontrattwali taħt l-Artikolu 1069 jew l-Artikolu 1127 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta.

Kif osservat il-Qorti Ċivili Prim'Awla fil-kawża **Ignazia Degabriele vs. George Calleja et tat-30 ta' Ġunju 2004**, "*Hu maghruf illi fil-kaz ta' inadempiment tal-kuntratt ta' appalt, inkluz f' dan it-terminu n-nuqqas ta' eżekuzzjoni tajba tax-xogholijiet, ma huwiex eskluż l-applikazzjoni tal-principji generali fil-kaz ta' inadempjenza kontrattwali. Dawn, infatti, jibqgħu applikabbli meta ma jirrikorrux il-presupposti tad-disposizzjonijiet speċjali, senjatament ir-rizoluzzjoni u l-hall tal-kuntratt, ex-Artikolu 1640 tal-Kodici Civili. Hekk allura r-responsabilita ta' l-appaltatur tibqa' tissussisti fejn dan per eżempju jonqos li jikkompleta l-opra affidata lilu jew f'kaz ta' dewmien fl-eżekuzzjoni jew ikun naqas mill-obbligazzjoni tiegħu li jezegwixxi u jikkonsenja l-opra appaltata skond ir-regoli ta' l-arti u s-sengħa, u x-xogholijiet jirrizultaw karenti u difettuzi. F' cirkostanzi bħal dawn l-kommittent għandu d-dritt, ex-Artikolu 1069 (1) tal-Kapitolu 16, li jagħzel li jgiegħel lill-appaltatur jezegwixxi in forma specifika l-appalt u jagħmel ix-xogholijiet rimedjali, kif ukoll li jinsisti għad-danni [Artikolu 1069 (2) Kodici Civili]; (Sottolinejar ta' din il-Qorti).*

Kif deċiż mill-Qorti Taljana ta' Kassazzjoni (1 ta' Marzu 1995, Numru 2346; ara ukoll l-opra **Roberto Triola "Codice Civile Annotato con la Giurisprudenza", Tieni Edizzjoni, 2002**), "*nel contratto di appalto, il committente, che lamenti difformita` o difetti dell' opera, puo` richiedere che la difformita` o i difetti siano*

*eliminabili a spese dell' appaltatore mediante condanna da eseguirsi nelle forme previste dall' art 2931 codice civile (korrispondenti għall-Artikolu 1127 tal-Kodici Civili tagħna) oppure che il prezzo sia ridotto e, in aggiunta o in alternativa, che gli venga risarcito il danno derivante dalle difformità o dai vizi (Ara ukoll f' dan is-sens **Kollez. Vol. XXX P III p 433**).*

Dan l-awtur ikompli jispjega li *"Tale domanda risarcitoria non si identifica con quella diretta all' attribuzione del risarcimento per equivalente che il committente proponga in subordine alla mancata esecuzione specifica della condanna all' eliminazione delle difformità o dei vizi: la prima, infatti, che postula la colpa dell' appaltatore, e' utilizzabile per il ristoro del pregiudizio che non sia eliminabile mediante un nuovo intervento dell' appaltatore (come nel caso di danni a persone o a cose, o di spese di rifacimento che il committente abbia provveduto di fare eseguire direttamente); la seconda, che prescinde dalla colpa dell' appaltatore tenuto comunque alla garanzia, tende a conseguire un 'minus' rispetto alla reintegrazione in forma specifica, della quale rappresenta il sostitutivo legale, mediante la prestazione della 'eadem res debita', sicche deve ritenersi ricompresa, anche se non esplicitata, nella domanda di eliminazione delle difformità o dei vizi."*

Konsiderazzjoni

Sabiex tkun f'qagħda li tqis it-talbiet attrici u dawk rikonvenzjonanti, l-Qorti għandha qabel xejn tiddetermina liema minn dawn it-tlett rimedji msemmija l-Attur u s-Socjetá konvenuta rikonvenzjonanti qed ifittxu li jinvokaw f'dawn il-proċeduri. Jekk hux ir-rimedju kontemplat fil-Liġi b'mod speċifiku għall-appalt

taħt is-sub-inċiż 2 jew 3 tal-Artikolu 1640 tal-Kap.16, jew wieħed miż-żewġ rimedji ġenerali taħt l-Artikolu 1069 jew l-Artikolu 1127 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta.

L-Attur qed jibbaża t-talba tiegħu għad-danni abbażi ta' inadempjenza kuntrattwali fuq peress li s-socjetá Intimata tterminat unilateralment il-kuntratt ta' appalt. Dan meta abbandunat ix-xogħolijiet wara li d-direttur tagħha saħaq verbalment li l-kuntratt huwa '*null and void*' (ara premessa numru 3 a' fol 3; affidavit a' fol 45 para 19 u fol 46 para 20 u 22 u nota tar-Rikorrenti a' fol 257 para 31 sa 35).

Fl-azzjoni rikonvenzjonanti mressqa minnha, s-Socjetá konvenuta qed tibbaża l-istess talba tagħha għad-danni abbażi ta' inadempjenza kuntrattwali għaliex jargumenta li inversament, kien l-Attur li ttermina unilateralment il-kuntratt t'appalt. Dan seħħ meta ma baqax iħallasha skont it-termini tal-kuntratt, naqas milli jaderixxi mal-iskeda ta' xogħolijiet li kienet ġiet miftehma u waqfilha l-aċċess (ara eċċezzjonijiet numri 2 u 3 a' fol 21, premessi rikonvenzjonali numru 4 sa 6 a' fol 25, affidavit tad-direttur tas-socjetá ntimata rikonvenzjonanti a' fol 136, nota a' fol 269 u 272).

Il-Qorti mill-ewwel tirrileva, li l-ebda aġir reklamati mill-partijiet ma jwassal għat-terminazzjoni tal-kuntratt ta' appalt vinkolanti bejniethom. Dan għaliex, kif ser jiġi ribadiet iktar l-isfel f'din is-sentenza, ħlief għall-eċċezzjoni presupposta fl-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili, hija l-Qorti u mhux il-partijiet li l-liġi tagħti s-setgħa li tħoll il-kuntratt.

Fin-nuqqas ta' tali pronunzjament mill-Qorti, il-kuntratt t'appalt tad-9 ta' Settembru 2017 baqa vinkolanti u seta jiġi terminat biss b'inizzjattiva tar-Rikorrenti nnifsu, a tenur tal-artikolu 1640(1) tal-Kap. 16 (ara **Peter Montebello et vs Grezzju Azzopardi et** ġia ċitata supra). Il-Qorti tfakkar li artikolu 992(2) tal-Kodiċi Ċivili jiddisponi li *"il-kuntratti ma jistgħux jiġu mħassra flief bil-kunsens ta' xulxin tal-partijiet, jew għal raġunijiet magħrufin mil-liġi"*. Dan l-artikolu jennunċja prinċipju li mingħajru l-Istitut tal-Kuntratt ma jibqax jesisti. Dan huwa dikjarattiv tal-prinċipju magħruf li *pacta sunt servanda*, cioè li kuntratt għandu l-forza ta' liġi bejn il-kontraenti. (Ara **Sentenza tas-26 ta' Ġunju, 2012 tal-Prim' Awla fl-ismijiet Carmelo sive Charles Scerri et -vs -Joseph Sammut et**). Dwar dan l-artikolu ser jingħad aktar 'l quddiem f'din is-Sentenza.

M'hemm xejn fl-atti li juru li l-Attur qua kommittenti aġixxa fil-konfront tas-Soċjetá konvenuta billi ħalla unilateralment il-ftehim ta' appalt skont kif provdut fl-imsemmi Artikolu 1640 tal-Kap. 16. Anzi l-Attur dejjem insista li kienet is-Soċjetá konvenuta li abbandunat ix-xogħolijiet (ara premessa numru 3 a' fol 3, affidavit Rikorrenti a' fol 45 para 19 u 20 u nota tar-Rikorrenti a' fol 257 para 31 sa 35).

Kif diġa' intqal, anke is-Soċjetá konvenuta rikonvenzjonanti min-naħa tagħha fl-ebda stadju ma sostniet li ingħatatilha avviż, imqar bil-fomm, li r-Rikorrenti rikonvenzjonat qed iħoll il-kuntratt a tenur tal-imsemmi Artikolu 1640(1). Hija minflok issottomettiet li l-Attur rikonvenzjonat ma baqax iħallasha skont it-termini tal-kuntratt, naqas milli jaderixxi mal-iskeda ta' xogħolijiet li kienet ġiet miftehma u waqfilha l-aċċess.

Minn dan isegwi, li l-presupposti tad-disposizzjonijiet speċjali, senjatament ir-riżoluzzjoni u l-ħall tal-kuntratt a tenur tal-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili, ma jirrikorrux. Ma jistax ikun għalhekk li bl-azzjoni Attriċi, u dik rikonvenzjonanti, l-Attur u s-Soċjetá konvenuta rikonvenzjonanti qed ifittxu li jinvokaw r-rimedju speċifiku għall-appalt taħt is-sub-inċiż 2 (fir-rigward tas-Soċjetá intimata rikonvenzjonanti) u s-sub-inċiż 3 (fir-rigward tar-Rikorrenti) tal-artikolu 1640 tal-Kap. 16. In mankanza tal-mod kif għandhom ikunu terminati kuntratti ta' appalti abbażi ta' dan l-artikoli li jipprovdi rimedju speċjali, jekk dan il-mod ta' terminazzjoni ma jiġix segwit *ad unguem* u dan kif trid il-liġi u kif anke jipprovdu is-Sentenzi suċitati, ma jseħħux l-effetti li jrid dan l-artikolu partikolari.

Għaldaqstant, u b'applikazzjoni għal prinċipji ġurisprudenzjali insenjati fis-sentenza **Ignazia Degabriele vs. George Calleja et** ċitata supra, jibqa' għal Qorti li tindaga, jekk l-azzjoni attriċi u dik rikonvenzjonanti humiex ibbażati fuq ir-rimedji ġenerali kontemplati taħt l-artikolu 1069 jew l-artikolu 1127 tal-Kap. 16. Dawn l-artikoli rispettivament jiddisponu s-segwenti:

1069. (1) *Meta l-kondizzjoni riżoluttiva, sew dik magħmula espressament kemm dik li titqies bħala magħmula, tkun għall-każ li fih waħda mill-partijiet tonqos għall-obbligazzjoni tagħha, il-parti li lejha l-obbligazzjoni ma tkunx giet esegwita, tista' tagħzel, jekk il-kondizzjoni sseħħ, jew li titlob il-ħall tal-kuntratt, jew li ġġiegħel lill-parti l-oħra tesegwixxi l-obbligazzjoni, meta dan ikun possibli.*

(2) *Fil-każ il-wieħed u l-ieħor, il-konvenut jista' jiġi kkundannat għall-ħlas tad-danni.*

U

1127. Fil-każ li ma tiġix esegwita obligazzjoni li biha wieħed ikun intrabat li jagħmel xi haġa, il-kreditur jista' jiġi mogħti s-setgħa li jieħu ħsieb jeseġwiha huwa nnifsu bi spejjeż tad-debitur.

Mill-mod kif tfasslu l-kawżali u t-talbiet tal-attur, huwa evidenti li qua kreditur, ma huwiex jipproċedi billi jitlob il-Qorti sabiex ilesti u jirrimedja x-xogħolijiet huwa stess a spejjeż tas-soċjetá intimata, qua debitorici, skont kif jiddisponi l-artikolu 1127. Dan billi, hekk kif senjalat fil-fatti supra, l-Attur qabad u għamel dan minn jheddu bla ma kien hekk awtorizzat.

Fir-rigward tal-azzjoni rikonvenzjonanti, r-rimedju taħt dan l-artikolu kif mogħti unikament lill-kreditur, huwa bla dubju inapplikabbli.

Il-Qorti tifhem għalhekk li bl-azzjoni attrici u dik rikonvenzjonanti esperita minnhom, l-Attur u s-Socjetá konvenuta qed ifittxu li jinvokaw ir-rimedju ġenerali mogħti bl-artikolu 1069 tal-Kap. 16. Izda, skont kif jiddisponi dan l-artikolu, anke fid-dawl tat-tagħlim mogħti fis-Sentenzi citati, iż-żewġ partijiet fil-kawża kellhom jipproċedu fil-konfront ta' xulxin billi prinċipalment jitolbu r-rerissjoni tal-kuntratt t'appalt jew, fil-każ tal-Attur, jeżiġi li l-istess Socjetá konvenuta tlesti x-xogħolijiet kommissjonati lilha u/jew li tirrimedja x-xogħol allegatament eżegwit hażin u, f'kull każ jitolbu l-ħlas tad-danni subiti. Iġifieri l-liġi tispeċifika ċar li d-danni jistgħu jintalbu, iżda mhux qabel ma jintalab ix-xoljiment ġudizzjarju tal-appalt jew l-appaltatur jiġi mgiegħel jeseġwixxi x-xogħolijiet. Dan ir-rimedju jikkontrasta mar-rimedju li jagħti l-artikolu 1640(3) li jipprovdi għax-xoljiment *ad nuntum* kif fuq spjegat.

Kif ġie ribadit kemm-il darba minn dawn il-Qrati li “*l-attur seta' jipproċedi fil-konfront tal-konvenut jew billi jholl il-kuntratt ta' appalt kif provdut fl-Artikolu 1640 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, jew billi jitlob ir-rexissjoni tal-kuntratt jew jesigi li l-konvenut jikkompleta x-xogholijiet kommissjonati lilu u/jew li jirrimedja x-xoghol allegatament esegwit hazin u f'kull kaz jitlob il-hlas tad-danni subiti kif provdut fl-Artikolu 1069 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, jew alternattivament li jikkompleta u jirrimedja x-xogholijiet hu a spejjez tal-konvenut skond kif provdut fl-Artikolu 1127 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta. Madanakollu però, flok ma pproceda b'wiehed minn dawn id-diversi rimedji kompetenti lilu skond il-Ligi l-attur ghazel li semplicement jitlob ir-refuzjoni ta' ammont skontu imhallas zejjed lill-konvenut għall-kwalità u kwantità tax-xoghol esegwit u l-hlas ta' spejjez minnu inkorsi fl-ingagg tal-Perit Johann Farrugia għall fini li jhejjilu rapport dwar ix-xoghol esegwit mill-konvenut, rimedju dan, jigi ribadit, mhux kontemplat fil-Ligi la fil-kuntest partikolari tal-kuntratt ta' appalt u lanqas fil-kuntest generali ta' l-obbligazzjonijiet kuntrattwali.” (**Joseph Caruana vs Issa Islam Tawfik, Qorti tal-Maġistrati, per Maġistrat Gabriella Vella, 22 ta' Lulju 2014**).*

Fil-kawża odjerna, il-partijiet bl-istess mod iddecidew li jfittxu biss li jakkollaw fuq xulxin id-danni subiti minnhom mingħajr ma talbu dikjarazzjoni ġudizzjarja għal ħall tal-ftehim tal-appalt jew, fil-każ tal-Attur, biex iġieghel lis-Socjetá konvenuta teżegwixxi l-obbligazzjoni, meta dan ikun possibli, hekk kif jikkontempla l-artikolu 1069.

Ir-rimedju li wiehed jitlob kundanna għall-ħlas tad-danni mogħti taħt l-artikolu 1069(2) huwa wiehed anċillari, neċessarjament marbut mar-rimedju prinċipali

mogħti fl-artikolu 1069(1) li wieħed jitlob għal ħall jew l-eżekuzzjoni tal-kuntratt. L-azzjoni attriċi u dik rikonvenzjonanti kif inhuma imposti bħala azzjonijiet verament ta' danni mingħajr t-talba għal ħall jew eżekuzzjoni tal-kuntratt ma humiex legalment permissibli taħt l-imsemmi artikolu 1069 u għaldaqstant ma għandhom l-ebda bażi ġuridika.

Tabilhaqq, ladarba l-Attur u s-Socjetá konvenuta rikonvenzjonanti qed ifittxu rimedju ġenerali taħt l-artikolu 1069 u mhux taħt il-presupposti tad-dispożizzjonijiet eċċezzjonali ta' l-artikolu 1640(1) tal-Kodiċi Ċivili, l-effetti tal-kuntratt t'appalt inkwistjoni jitqiesu bħala regolati bil-liġi ġenerali tal-kuntratti kif stabbiliti fl-artikolu 992 tal-Kodiċi Ċivili kif fuq citat.

Ġie diversi drabi ritenut li *“fl-artikolu 992 (1) tal-Kodiċi Civili, “il-kuntratti magħmula skond il-liġi għandhom sahha ta’ liġi għal dawk li jkunu għamluhom”.* *Din l-espressjoni tesprimi enfatikament il-kuncett illi l-kuntratt, kemm għal dik li hi modifikazzjoni tiegħu, l-obbligazzjonijiet reciproci u rrizoluzzjoni tiegħu, ma jistax jiġi alterat jew rizzolut bil-volontá unilaterali ta’ xi parti fost il-kontraenti. Fi kliem iehor f’dan it-tip ta’ kuntratt hadd mill-partijiet ma seta’ jaqbad u jirrizolvih minn jheddu u b’mod unilaterali, hliet per eccezzjoni kif kontemplat taht il-kuntratt ta’ appalt skond id-disposizzjonijiet ta’ l-artikolu 1640 (1) tal-Kodiċi Civili.* *Illli għalhekk isegwi wkoll li skond kif jinghad fl-artikolu 992 (2) tal-Kapitolu 16 illi l-kuntratti ma jistghux jiġu mhassra hliet bil-kunsens ta’ xulxin tal-partijiet, jew għal ragunijiet magħrufin mill-liġi. Fost ir-ragunijiet preveduti mil-liġi għar- rizzoluzzjoni tal-kuntratti hemm il-kondizzjoni rizzoluttiva tacita fil-kaz li wahda mill-partijiet tkun inadempjenti skond id-disposizzjoni ta’ l-artikolu 1068 tal-Kap*

16, izda sabiex tali kuntratt jigi ddikjarat hekk xolt mill-Qorti hemm bżonn illi l-inadempiment ikun gravi u proporzjonat għall-konsegwenzi derivanti mir-risoluzzjoni (Fadda, Giurisp. Cod. Civ. Ital., Artikolu 1165 para. 236 u 239)."

(Location Malta LTD vs Adams Jenny, Qorti Ċivili Prim'Awla, 29 ta' Novembru 2007). Minn dan isegwi li meta l-Attur irriżolva l-kuntratt ta' appalt minn jheddu u b'mod unilaterali billi qabba lil terz ikompli x-xogħolijiet oriġinarjament appaltati lis-soċjetá intimata, huwa mexxa kontra dak dispost fl-artikolu 992(1). Jekk ried li jippretendi l-ħlas tad-danni taħt l-artikolu 1069(2), l-Attur ma setax jagħmel dan ħlief bil-mod kif jippreskrivi l-artikolu 1069(1), ċjoe bl-awtorizzazzjoni tal-Qorti. L-istess jingħad għas-Soċjetá konvenuta rikonvenzjonanti. Ladarba dan m'għamluħx, iż-żewġ partijiet marru intrinsikament kontra dak dettat fl-imsemmi artikolu 1069(1). B'dan il-mod huma ċaħdu lilhom innifishom mid-dritt li jippretendu l-ħlas tad-danni skont l-artikolu 1069(2). Huwa għalhekk importanti, li partijiet għall-kuntratti ta' appalt, ikun aħjar għalihom li jirrikorru għall-parir legali qabel ma jitterminaw ir-relazzjonijiet ta' bejniethom. Il-mod kif dawn ix-xorta ta' kuntratti huwa dettal li fuqu jiddependi s-suċċess ta' azzjoni legali.

Ħlief għall-eċċezzjoni presupposta fl-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili, li f'dan il-każ ma tokkorrix, hija biss il-Qorti li tagħti s-setgħa għall-ħall tal-kuntratt jew li tagħti żmien xieraq biex jiġi eżegwit il-Kuntratt. Dan ġie kjarment spjegat mill-Qorti nostrali:

*"Il-qorti tagħmel riferenza għas-sentenza tagħha (diversament presjeduta) tas-26 ta' April 2002 fil-kawza: **St. Andrew's Farm and Building Company***

Limited v. Henry Sultana. F`din il-kawza, kien eccepit li t-talbiet attrici kienu nfondati stante li l-ftehim kien gie xjolt ipso jure skont l-Art. 1068 u 1069(1) tal-Kodici Civili u tal-Art. 117 tal-Kodici tal-Kummerc, peress li s-socjeta` attrici naqset li thares l-obbligi taghha.

Il-Qorti qalet hekk:- “Ir-regola generali li tirregola l-kuntratti ma tippermettix it-terminazzjoni unilaterali ta` kuntratt minhabba inadempjenza, izda taghti lill-Qorti l-fakolta` li taghti zmien ragjonevoli lid-debitur li jissodisfa l-mora. F`materja kummerjali, din ir-regola hija varjata fis-sens li l-Qorti m`ghandiex din id-diskrezzjoni izda ghandha tholl il-kuntratt. F`kull kaz, izda **hija l-Qorti li tippronunzja x-xoljiment tal-kuntratt.** (Vol LXIII p4 p956 Gauci vs Cutajar)

Dan johrog mill-artikoli 1068 u 1069 u Art 117 tal-Kap. 13. Il-konvenut ghandu ghalhekk l-ghazla jew li jitlob il-hall tal-kuntratt jew li ggieghel lill-parti l-ohra li tessewixxi l-obbligazzjoni, meta dan ikun possibli, u fil-kaz il-wiehed u l-iehor, il-konvenut jista` jigi kkundannat ghall-hlas tad-danni. Izda hija dejjem il-Qorti li tippronunzja x-xoljiment tal-kuntratt. Il-kontro-talba li pprezenta l-konvenut bl-ebda mod ma tissana l-posizzjoni billi meta giet prezentata c-citazzjoni tal-attur u l-kontro-talba tal-konvenut, hu kien ilu minn Ottubru, 1996 li unilateralmment ittermina l-kuntratt. Kwantu ghar-ragunijiet li semma l-konvenut biex jiggustifikaw it-terminazzjoni unilaterali tal-ftehim, il-Qorti m`ghandhiex ghalfejn tidhol fihom stante li l-konvenut ma mexiex kif suppost legalment kif kellu jaghmel.”

Tal-istess portata kienet is-sentenza li tat il-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) Gurisdizzjoni Superjuri (Sezzjoni ta` Gurisdizzjoni 14 Generali) fil-25 ta` Ottubru

2005 fil-kawza: **Anthony Vella et noe et vs. Edward Galea et noe**: fejn inghad hekk:- “Ghall-kuntrarju tat-tezi tal-konvenut nomine, jidher illi l-gurisprudenza stabilita lokali hija fis-sens illi anke f`kaz ta` kuntratti kummercjali **I-ebda wiehed mill-kontraenti ma jista` jittermina l-kuntratt unilateralment f`kaz ta` kondizzjoni rizoluttiva tacita, imma dejjem irid jaghmel talba ghal dan il-fini lill-Qorti.** Hekk infatti inghad f`sentenza f`kawza gia` citata [St. Andrew`s Farm and Building Company Ltd. Vs. Henry Sultana, Prim`Awla, 26/04/2002), simili hafna ghal dik in ezami, fejn il-ftehim kien gie unilateralment itterminat mill-konvenut... ..Din is-sentenza giet segwiet dak li kien gie deciz precedentement fis-sens illi: `Ir-regola generali li tirregola l-kuntratti hija ... l-artikolu 1068 kap. 16, li mhux talli ma jippermettix it-terminazzjoni unilaterali tal-kuntratt minhabba inadempjenza, talli jaghti lill-Qorti l-fakolta` li taghti zmien ragjonevoli lid-debitu li jissodisfa l-mora li jkun waqa` fiha. Fil-kamp kummercjali mbaghad fejn l-ispeditezza tan-negozju ma tippermettix m`ghandhiex din id-diskrezzjoni u hija obbligata tholl il-kuntratt. Imma hawn qieghed il-punt. **Hija dejjem il-Qorti li trid tippronunzja x-xoljiment ta` kuntratt...**` [Qorti tal-Kummerc : Pio Gauci vs. Joseph Cutajar, vol LXIII Pt 4 p 956) Din il-Qorti zzid ma dak li ntqal f`dawn id-decizjonijiet illi jidher illi huwa proprju ghalhekk illi l-artikoli rilevanti tal-ligi dejjem jaghmlu referenza ghall-`Qorti`. Altrimenti kieku kellha tigi accettat t-tezi tal-konvenuti u l-kontraent jista` jittermina l-ftehim minn jheddu jekk jidhirlu li l-kontraent l-iehor kien inadempjenti, l-Qorti ma kienet tissemma xejn. Dan ifisser illi, **bl-interpretazzjoni moghtija mill-Qrati taghna ghall-artikoli 1068 u 1069 15 tal-kap. 16 u l-artikolu 117 tal-Kap. 13,**

kontraent illi jidhirlu illi ghandu dritt ghar-risoluzzjoni ta` kuntratt minhabba inadempjent da parti tal-kontraent l-iehor, ghandu dejjem jirrikorri l-Qorti biex jitlob dikjarazzjoni f`dan is-sens, u f`kaz ta` kuntratt kummercjali, u fejn il-kwistjoni ma tkunx wahda ta` dewmien fil-hlas tal-kerá, il-Qorti tkun marbuta illi tholl il-kuntratt b` effett retroattiv, ghax kif jghallem il-Giorgi [Teoria della obbligazione nel Diritto Moderno Italiano 61 ed. Vol. IV para 218 pag 245]: `La sentenza, che dichiara risolto il contratto, riconosce uno stato giuridico persistente e cancellando tutte le conseguenze del contratto, opera ex tunc, non gia` ex nunc, l`annichilamento del contratto medesimo.` Kemm-il darba jirrizultaw imbaghad ir-rekwiziti sabiex tirnexxi l-eccezzjoni tal-exceptione inadimplenti contractus, cioe` illi `l-inadempjenza tal-attur tkun tolqot xi obbligu tieghu li jkun parti integrali mill-ftehim; (ii) l-inadempjenza trid tkun verament imputtabbli lill-attur u (iii) irid ikun hemm proporzjonalita` bejn l-inadempjenza tal-partijiet` [Prim`Awla, Carmelo Caruana vs. Victor Angilieri, 11/10/1966, Vol. XLIX pt I p 518), il-Qorti ma jkollhiex l-ghazla li tikkoncedi l-beneficcju tal-purgazzjoni tal-mora lil min ikun naqas milli jwettaq l-obbligu tieghu, bhal fil-kaz ta` kuntratt civili, imma hija marbuta illi tilqa` t-talba ghar-rexissjoni tal-kuntratt.`

(Sentenza fl-ismijiet Enemalta plc -vs- Streamcast Limited, Qorti Ċivili Prim`Awla, tad-29 ta' Ottubru 2020) (enfazi u sottolinear ta' din il-Qorti).

Il-Qorti ma għandha xejn xi żżid mal-osservazzjonijiet daqstant akuti u incisivi. Anzi tagħmel tagħha dawn l-osservazzjonijiet.

Fid-dawl ta' dawn il-kostatazzjonijiet, il-Qorti ssib li l-azzjoni attriċi u dik rikonvenzjonanti mressqa mis-Socjetá konvenuta huma improponibbli. Dan billi

ma jinkwadrawx f'ebda wieħed mir-rimedji kontemplati mill-liġi. Il-Qorti għalhekk ma tistax tilqa' la t-talbiet Attriċi u lanqas dawk rikonvenzjonanti.

Decide

Għaldaqstant u għar-raġunijiet fuq imsemmija, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża billi;

Tiċhad it-talbiet attriċi.

Tiċhad it-talbiet rikonvenzjonanti.

Spejjeż għat-talba prinċipali u ċioe tar-rikors ġuramentat a' karigu tal-Attur mentri dawk tal-kontrotalba a' karigu tas-Soċjeta' konvenuta.

Imħallef Toni Abela

Deputat Registratur